

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри сексології, психотерапії та медичної психології Харківського національного медичного університету Маркової Маріанни Владиславівни на дисертаційну роботу аспіранта кафедри психіатрії, психотерапії та медико-психологічних дисциплін Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика Чугунової Анни Сергіївни на тему «Клініко-психопатологічні особливості та діагностика семіотики обсесивно-компульсивного спектру в структурі шизоформних, невротичних та емоційно-поведінкових розладів із дебютом у дитячому віці», представлену до захисту у спеціалізовану Вчену раду ДФ 26.613.249 створену на підставі рішення вченої ради Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика від 10.09.2025 (протокол № 7) на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина»

Актуальність теми дисертаційної роботи. Дисертаційне дослідження А.С. Чугунової «Клініко-психопатологічні особливості та діагностика семіотики обсесивно-компульсивного спектру в структурі шизоформних, невротичних та емоційно-поведінкових розладів із дебютом у дитячому віці» представляє цінність для психіатрії, дитячої психіатрії, психотерапії та медичної психології, оскільки нав'язливості зустрічаються у лікарській практиці дедалі частіше. Із проявами обсесій лікарі-психіатри зіштовхуються не тільки у контексті обсесивно-компульсивного розладу (ОКР), а й у якості симптоматики багатьох інших психічних розладів.

Вивчення обсесій у дитячому віці набуває особливої актуальності у контексті раннього виявлення психічних порушень. Обсесії у найрізноманітніших проявах часто з'являються вперше саме у осіб дитячого або підліткового віку, та можуть бути ініціальними проявами як ОКР, так і емоційних, поведінкових розладів, а також розладів спектру шизофренії, які за відсутності своєчасної нозологічно вірної діагностики та корекції можуть прогресувати і значно погіршувати якість життя. Перші обсесивні прояви та

схильність до формування нав'язливостей часто виявляються вже у молодшому шкільному віці, але залишаються непоміченими дорослими чи інтерпретуються як вікові особливості. Рання діагностика нав'язливостей в контексті нозологічної приналежності не тільки сприяє зниженню ймовірності хроніфікації захворювань, що супроводжуються obsesіями, та їх патопластичної трансформації у більш важкі форми внаслідок інконгруентного істинній суті захворювання лікуванню, але й дозволяє підібрати максимально ефективні терапевтичні стратегії в кожному конкретному випадку.

Таким чином, вивчення obsesій із дебютом у дитячому віці, яке здійснює у своїй дисертаційній роботі А. С. Чугунова, є важливим для підвищення ефективності диференційної діагностики та лікування нозоформ, що супроводжуються нав'язливостями.

Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та наукова новизна. Роботу виконано відповідно до НДР кафедри психіатрії, психотерапії, загальної та медичної психології, наркології та сексології Запорізького державного медико-фармацевтичного університету «Коморбідність психічної та іншої патології», а також відповідно до НДР «Оптимізація діагностики соціальної дезадаптації у хворих з хронічними психічними розладами» психіатрії, психотерапії та медичної психології Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика. Дисертація А. С. Чугунової є актуальним дослідженням, що відповідає сучасним тенденціям у сфері психіатрії, дитячої психіатрії, психотерапії та медичної психології. Наукові положення, які було висунуто в дисертації, коректно відображені при постановці мети і задач дослідження. Дисертаційна робота виконана на репрезентативному та достатньому клінічному матеріалі та на належному методологічному рівні. Отримані в роботі результати лаконічно представлені в розділі аналізу та узагальнення результатів дослідження, вони достатньо обґрунтовані та відповідають поставленим задачам, а також чітко та стисло визначені у висновках дисертаційної роботи.

Під час проведення клінічних досліджень принцип дотримання біоетики і деонтології був першочерговим. Усі хворі, що увійшли до дослідження, надали на це інформовану згоду. Кількість осіб, що увійшли до груп дослідження, є достатньою для отримання достовірних результатів. Однорідність обстеженого контингенту дозволяє вважати результати дослідження репрезентативними і такими, що відображають генеральну сукупність.

Метою дослідження дисертації авторки було підвищити ефективність диференційної діагностики семіотики obsesивно-компульсивного спектру (СОКС) та релевантності її нозологічної кваліфікації, а також розробити базові принципи та підходи до її терапії. Для досягнення мети авторкою було чітко окреслено чотири задачі, кожна з яких була реалізована завдяки поєднаному використанню таких методів дослідження, як психоанамнестичний, клініко-психопатологічний з допоміжним клініко-етологічним методом, патопсихологічний, клініко-психофеноменологічний, клініко-статистичний.

Наукова новизна дисертаційної роботи. Наукова новизна результатів дослідження, отриманих особисто здобувачкою, полягає у тому, що в результаті дисертаційної роботи вперше було розроблено критерії диференційної діагностики і релевантності нозологічної кваліфікації СОКС в структурі шизоформних, невротичних та емоційно-поведінкових розладів. Також дисертанткою було розширено та вдосконалено уявлення щодо психоанамнестичних, клініко-психопатологічних, клініко-етологічних, та патопсихологічних особливостей хворих дитячого віку з obsesивною та компульсивною симптоматикою в структурі шизоформних, невротичних та емоційно-поведінкових розладів.

Практичне значення дисертаційної роботи. В результаті дисертаційної роботи було виявлено структурно-динамічні характеристики та клінічні варіанти СОКС в структурі шизоформних, невротичних та емоційно-поведінкових розладів дитячого віку, що створило підґрунтя для підбору базових принципів та підходів до терапії СОКС у клінічній практиці дитячої психіатрії.

Авторкою розроблено трьохмодульний алгоритм диференційної діагностики та релевантності нозологічної кваліфікації СОКС, подальше впровадження та застосування якого дозволить підвищити ефективність діагностики, і проводити правильний підбір нозологічно конгруентних терапевтичних стратегій.

На основі виявлених якісних характеристик тематики обесій дисертанткою створено типологію їх тематики, що має диференційно-діагностичне, нозологічно-кваліфікаційне та прогностичне значення.

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях. Основні положення дисертації опубліковані в 6 фахових статтях відповідно до «Переліку» МОН України, 5 тезах доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій та 1 главі у співавторстві в монографії.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, шести розділів з висновками, загальних висновків, списку використаних джерел. Обсяг дисертації є достатнім; її проілюстровано 4 рисунками, 6 таблицями.

Список використаної літератури містить 143 джерела, у тому числі 111 – іноземною мовою.

Робота написана якісною та професійною науковою мовою, із застосуванням адекватної термінології.

Вступ присвячено характеристиці актуальності дослідження, зазначенню зв'язку дисертації з науковими програмами, планами, темами, окресленню мети та задач, а також об'єкта і предмета дослідження, його методів, визначенню наукової новизни і практичної значущості роботи.

Його сенс полягає у загальному ознайомленні із роботою та впровадженням її результатів.

Розділ 1 присвячений загальним положенням та основним тенденціям розвитку вчення про обесії у дитячому віці.

Авторка висвітлює основні відомості щодо проблематики постановки діагнозу ОКР у дитячому віці, описує сучасний стан вивчення ОКР у дітей та

підлітків, та викладає історичні відомості щодо становлення ОКР як окремої нозології.

Дисертантка описує сучасні погляди вчених різних країн світу на етіологію та патогенез obsесивно-компульсивної симптоматики у дітей та підлітків, описує особливості проявів obsесивно-компульсивної симптоматики у осіб вищезазначеної вікової категорії, та висвітлює відомі нині методи корекції, зокрема психотерапевтичної, obsесивної симптоматики у осіб і дитячого та підліткового віку, та наголошує на їх недостатній ефективності навіть у розвинених країнах.

В цілому огляд літератури відображає сучасні тенденції розвитку медичної науки згідно напрямку дослідження, який був обраний дисертанткою.

Розділ 2 присвячений висвітленню основних даних щодо обстежених пацієнтів та застосованих для їх дослідження методів.

Дисертанткою обстежено 3 групи хворих із obsесієформною симптоматикою з дебютом у дитячому віці загальною кількістю 100 осіб, яких було розділено на 3 групи.

Авторкою наведено критерії включення та виключення пацієнтів із дослідження, а також детально описано розподіл контингенту хворих поміж групами.

До першої групи увійшли 40 осіб із obsесієформною симптоматикою в структурі шизоформних розладів. Група 2 складалася із 30 пацієнтів із obsесієформною симптоматикою в структурі невротичних розладів, група 3 - із 30 із obsесієформною симптоматикою в структурі емоційно-поведінкових розладів.

Методи дослідження було підбрано актуальні та відповідні поставленим задачам дослідження. Дизайн дослідження включав ряд взаємопов'язаних клініко-аналітичних, клініко-синтетичних та прогностично-терапевтичних етапів та є доступним для розуміння; етапи дослідження детально описані та роз'яснені.

У розділі 3 авторка описує тематичне наповнення obsесій у дітей та підлітків з шизоформними, невротичними та емоційно-поведінковими

розладами, наводячи тематики obsесивних переживань в порядку від найрозповсюдженіших до поодиноких.

Дисертантка наводить результати вивчення obsесій за специфічними якісними характеристиками їх тематики, а саме за характеристиками масштабу, афективної насиченості, зв'язку з психотравмою, асоціювання тематики, реалістичності, простоти, наявності критики до тематики obsесій, проявленості та персоналізації. На основі вищезазначених характеристик дисертанткою було виділено типологію тематики obsесій у хворих з шизоформними, невротичними та емоційно-поведінковими розладами.

У розділі 4 авторка наводить структурні характеристики семіотики як obsесивного, так і компульсивного спектру. Дисертанткою описуються динамічні характеристики obsесивно-компульсивної семіотики. Встановлені етіофактори, періодичність виникнення, інтенсивність та тригери реактивізації obsесієформної симптоматики.

Дисертанткою було встановлено основні клінічні варіанти та аранжування СОКС у дітей, підлітків та молодих осіб із шизоформними, невротичними та емоційно-поведінковими розладами, що виникали за рахунок імпрегнації нав'язливостей іншою психопатологічною симптоматикою, а саме: анксіозний, апатичний, астеничний, іпохондричний, дисфоричний, істеричний, депресивний, фобічний, диссомнічний та дереалізаційний.

У розділі 5 авторкою визначено показники суб'єктивних та об'єктивних анксіозних проявів, коморбідних до СОКС у дітей та підлітків із шизоформними, невротичними та емоційно-поведінковими розладами, а також встановлено та пояснено їх зв'язок із вираженістю СОКС. Також дисертанткою наводяться показники інтенсивності obsесій та компульсій у обстежених контингентів.

У розділі 6 дисертанткою сформовано чотири основні і один додатковий критерії диференційної діагностики та релевантності нозологічної кваліфікації СОКС у хворих із шизоформними, невротичними та емоційно-поведінковими розладами, а саме: специфічний кластер якісних фабульно-тематичних характеристик, типологія тематики obsесій, специфічний кластер структурно-

динамічних характеристик, варіанти їх клінічного аранжування та специфічна констеляція суб'єктивно відчуваємих та об'єктивно спостерігаємих анксіозних проявів. На їх основі дисертанткою створено трьохмодульний алгоритм диференційної діагностики та релевантності нозологічної кваліфікації СОКС. Також наводяться базові принципи та підходи до терапії СОКС в структурі шизоформних, невротичних та емоційно-поведінкових розладів

Аналіз та узагальнення результатів дисертації надають підсумок проведеному дослідженню та у стислому вигляді повторюють його основні здобутки.

Висновки відповідають поставленим задачам та повністю їх вирішують, є чіткими і стислими та віддзеркалюють результати проведених досліджень.

Практичні рекомендації зрозумілі та послідовні, ґрунтуються на отриманих в ході дослідження результатах, містять конкретні поради щодо застосування одержаних результатів та сформованих концепцій і положень у клінічній діяльності.

Опубліковані роботи повністю відображають основні положення дисертаційної роботи та відповідають їй за змістом.

У тексті дисертації зустрічаються поодинокі стилістичні помилки, але вони ніяк не впливають на високу загальну оцінку роботи.

В процесі вивчення та рецензування дисертації, виникли деякі запитання, на які, в порядку наукової дискусії, хотілося б отримати відповіді:

1. Чому вираженість об'єктивних анксіозних проявів була оцінена на основі вражень батьків від поведінки дитини?

2. Як пояснюється відсутність статистично значущої різниці в поширеності та представленості певних тематик obsesій у дітей, підлітків та молодих осіб з різними психічними розладами?

3. Чи встановлювалася ефективність конкретних препаратів для створення терапевтичного фармакологічного фону для психотерапевтичного впливу на obsesії в обстежених контингентах?

ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження Чугунової Анни Сергіївни на тему «Клініко-психопатологічні особливості та діагностика семіотики обсесивно-компульсивного спектру в структурі шизоформних, невротичних та емоційно-поведінкових розладів із дебютом у дитячому віці», представлене на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина» є самостійною закінченою науково-дослідною роботою з вперше встановленими науковими положеннями, що обґрунтовані та практично підтверджені результатами. Вивчення дисертації дозволяє зробити висновок, що за актуальністю, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів дисертаційна робота повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, які пред'являються до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії (PhD), а також «Вимогам до оформлення дисертацій», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 із змінами, відносно дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина», а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Офіційний опонент,
завідувач кафедри сексології, психотерапії,
та медичної психології ХНМУ
д.мед.н., професор

Маріанна МАРКОВА

ХНМУ
Загальний відділ
Підпис г. *Марковій*
Засвідчую: *Комітет*

